

Naslov originala
John Grisham
The Innocent Man

Copyright © Bennington Press, LLC, 2006.
Copyright © za srpski jezik Kosmos izdavaštvo, Beograd 2019.

DŽON GRIŠAM

NEVIN ČOVEK

Ubistvo i nepravda u jednom gradiću

Sa engleskog preveo
Vladimir D. Janković

*Posvećeno
Aneti Hadson i Rene Simons
i uspomeni na njihovog brata*

1.

Od Normana pa sve do Arkanzasa pružaju se talasasta brda jugoistočne Oklahome, otkrivajući tek u naznakama da su pod njima nekada ležale ogromne rezerve sirove nafte. Krajolik je tu i tamo istačkan starim naftnim tornjevima; oni i dalje aktivni još klokoću, ispumpavajući poneki galon svakim sporim obrtom, pa se prolaznik zapita vreda li sve to uopšte tolikog truda. Mnogi su prosto napušteni, i sad čame, nepomični, nasred polja poput zubom vremena nagrizenih podsetnika na slavne dane naftonosnih izvora, divljih bušotina i prekonoc stečenih bogatstava.

Tornjeva ima posvuda na toj seoskoj zemlji oko Ade, stare naftaške varošice od šesnaest hiljada stanovnika, s koledžom i okružnim sudom. A zaludni stoje ti tornjevi – nema više nafte. Žitelji Ade danas za život zarađuju radeći u fabrikama, kombinatima za preradu stočne hrane i na farmama pekana.*

U centru Ade uvek je živo. Nema ni nenastanjenih ni zapečaćenih zgrada u Glavnoj ulici. Ima i danas trgovaca, mada su mahom istisnuti ka obodu grada. Kafei su puni sveta u vreme ručka.

Zdanje suda okruga Pontotok staro je, skućeno i vrvi od advokata i njihovih klijenata. Oko njega su, kao i obično na ovakvim mestima, načičkane zgrade u kojima su smešteni okružna administracija i policija. Pritvorska jedinica, teskobno sklonište bez prozora, iz razloga kojeg više niko nije mogao da se seti bila je sagrađena upravo na travnjaku ispred zgrade suda. I redovno je puna kažnjenih zbog prodaje metamfetamina.

---

* Plod hikorija, vrsta oraha. (Prim. prev.)

Glavna ulica završava se u kampusu Istočnocentralnog univerziteta, gde uči četiri hiljade studenata, od kojih mnogi svakodnevno putuju do fakulteta. Škola snabdeva zajednicu svežom krvlju i znanjem koje unosi raznolikost u život jugoistočne Oklahome.

Vrlo retko nešto promakne pažnji *Ada ivning njuza*, agilnog dnevnika koji pokriva zbivanja u regionu i ulaže velike napore ne bi li parirao *Oklahomenu*, najvećem listu u ovoj saveznoj državi. Na naslovnoj strani obično se mogu naći vesti iz sveta i zemlje, slede državne i regionalne vesti, a onda važne rubrike – srednjoškolski sport, lokalna politika, važni mesni datumi i čitulje.

Živalj Ade i okruga Pontotok uopšte ugodna je mešavina južnjaka palančana i nezavisnih zapadnjaka. Po narečju su blizu istočnom Teksasu ili Arkanzasu, s otegnutim *i* i drugim samoglasnicima. Ovo je zemlja Čikasava.* U Oklahomi živi više američkih starosedelaca nego u bilo kojoj državi, i posle sto godina mešanja mnogi belci imaju u sebi indijanske krvi. I sve su ređi oni koji ih zbog toga gledaju popreko; ti ljudi se, štaviše, sada već i ponose svojim poreklom.

Uticaj Biblijskog pojasa** snažno se oseća u Adi. U gradu ima pedeset crkava u koje dolaze pripadnici desetak ogranaka hrišćanske vere. Na tim mestima se stalno nešto događa, ne samo nedeljom. Postoji jedna rimokatolička bogomolja, jedna episkopalna, ali nema hrama i sinagoge. Stanovnici su većinom hrišćani, ili barem tako tvrde, i pripadnost nekoj crkvi maltene se podrazumeva. Društveni status određene osobe često je određen verskim opredeljenjem.

Sa šesnaest hiljada žitelja, Ada se smatra velikim naseljem po merilima ruralne Oklahome, i stoga je privlačna za fabrikante, ali i za vlasnike diskontnih prodavnica. Radnici i potrošači dolaze ovamo iz raznih okruga. Mesto se nalazi 130 kilometara jugoistočno od Oklahoma Sittija, odnosno tri sata vožnje na sever od Dalasa. Svako ovde poznaje nekoga ko živi ili radi u Teksasu.

---

* Pleme severnoameričkih Indijanaca. (Prim. prev.)

** Delovi juga i srednjeg zapada SAD, kao i pojedinih oblasti na zapadu Kanade, nastanjeni tvrdokornim vernicima. (Prim. prev.)

Ono čime se u ovom kraju najviše ponose svakako je „biznes“ s konjima kratkoprugašima. Neka od najboljih grla uzgojili su upravo adanski rančeri. A kad su mesni *Haj kugarsi* osvojili još jednu titulu državnog prvaka u ragbiju, varoš je godinama likovala.

Ada je prijatno mesto nastanjeno ljudima koji rado progovore sa strancima, i uvek govore međusobno, revnosno pomažući svakome kome je pomoć potrebna. Deca se igraju na senovitim travnjacima ispred kuća. Vrata se preko dana ostavljaju otvorena. Mlađarija se voza po noći ne stvarajući neke naročite probleme.

Da se početkom osamdesetih nisu odigrala dva ubistva koja su se nadaleko pročula, Ada bi ostala potpuno nezapažena. A to bi bilo baš potaman dobrome narodu okruga Pontotok.

Kao po nekom nepisanom gradskom zakonu, većina adanskih noćnih klubova i bircuza nalazila se na obodu varoši, skrajnuta kako bi se bolji svet zaštitio od ološa i njihovih nepodopština. Jedno od takvih mesta bio je *Far*, metalno zdanje nalik na pećinu s lošim osvetljenjem, jeftinim pivom, džuboksovima, grupom što svira u dane vikenda, plesnim podijumom i prostranim pošljunčanim parkingom gde je prašnjavih dostavnih vozila poslovično bilo više nego limuzina. Redovni gosti bili su baš onakvi kakve bi čovek očekivao – fabrički radnici što navrate nešto da popiju na povratku kući, seoski momci u potrazi za zabavom, noćobdije od svojih dvadeset i kusur, te svi oni koji su došli da plešu i slušaju živu svirku. Na početku svoje karijere ovde su nastupali Vins Gil i Rendi Trevis.

Popularno je i prometno bilo to mesto, gde su na određeno vreme radili mnogi šankeri, izbacivači i konobarice. Među njima i Debi Karter, dvadesetjednogodišnja meštanka koja je nekoliko godina pre toga maturirala u adanskoj srednjoj školi i sada uživala u devojačkom životu. Imala je još dva honorarna posla, a povremeno je radila i kao dadilja. Debi je imala svoj auto i živela sama u trosobnom stanu iznad garaže u Osmoj ulici, nedaleko od Istočnocentralnog univerziteta. Zgodna je to bila devojka,

tamnokosa, vitka, sportski tip, omiljena među momcima i izrazi-to samostalna.

Njena majka, Pegi Stilvel, brinula je da Debi previše vremena provodi u *Faru* i drugim klubovima. Nije Pegi svoju kći vaspitavala da vodi takav život; Debi je, zapravo, bila vaspitana u crkvi. Pa ipak, kad je završila gimnaziju počela je da odlazi na žurke i ostaje do kasno. Pegi joj je to prebacila, i povremeno bi se i posvađale zbog tog novog načina života. Debi je čvrsto rešila da se osamostali. Pronašla je stan, otišla od kuće, ali ostala u veoma bliskim odnosima s majkom.

U noći sedmog decembra 1982. godine Debi je radila u *Faru*, služila goste i gledala u sat. Bilo je to kilavo veče, i ona je upitala gazdu da li bi mogla da izađe ranije s posla, da se promuva malo sa svojim društvom. Nije imao ništa protiv, i tako je Debi uskoro sedela za stolom i pila sa Đinom Vijetom, bliskom prijateljicom iz srednje škole, i još nekima. Prišao je drugi jedan prijatelj iz srednje škole, Glen Gor, i pozvao Debi da plešu. Pristala je, ali je negde na pola pesme najednom stala i ljutito ostavila Gora. Kasnije, u ženskom toaletu, rekla je da bi se osećala sigurnije ako bi neka od prijateljica prenoćila s njom, u njenom stanu, ali nije rekla zbog čega je zabrinuta.

Far se zatvarao rano, oko pola jedan iza ponoći, i Đina Vijeta pozvala je nekoliko njih iz društva da popiju još po piće u njenom stanu. Većina je prihvatila poziv; Debi je pak bila umorna i gladna, i htela je, prosto, kući. Bez ikakve žurbe napustili su klub.

Više njih videlo je Debi dok je na parkingu ćaskala s Glenom Gorom dok je *Far* zatvaran. Tomi Glover je dobro poznavao Debi jer je radio s njom u mesnoj fabrici stakla. Poznavao je i Gora. I baš dok je ulazio u svoj pikap, spremajući se da krene, video je kako Debi otvara vozačka vrata na svom automobilu. Gor se pojavio niotkuda, popričali su nekoliko sekundi, a onda ga je ona odgurnula.

Majk i Teri Karpenter su radili u *Faru*, on kao izbacivač, ona kao konobarica. Dok su išli ka svojim kolima, prošli su pokraj Debinih. Ona je sedela na vozačkom sedištu i razgovarala s Glenom Gorom, koji je stajao pored vrata. Karpenteri su im mahnuli

i produžili dalje. Mesec dana pre toga Debi je bila rekla Majku da se pribojava Gora zbog njegove preke naravi.

Toni Remzi je u klubu imala zaduženje da gostima glanca obuću. Naftni biznis još je cvetao u Oklahomi 1982. godine. Mnoge su se fine čizme nosile po Adi u to vreme. Neko je morao i da ih uglanca, a Toni je na taj način mogla da dođe do preko potrebnih para. Dobro je poznavala Gora. Kad je Toni te noći krenula kući, ugledala je Debi kako sedi za volanom svojih kola. Gor je bio sa suvozačke strane i čučao ispred otvorenih vrata kola. Razgovarali su, kako se činilo, civilizovano. Činilo se da je sve u redu.

Gor, koji nije imao kola, ogrebao se za vožnju do *Fara* kod svog poznanika Rona Vesta, i na lice mesta stigli su negde oko pola dvanaest. Vest im je naručio po pivo i seo malo da se opusti, a Gor je krenuo da se promuva. Činilo se da poznaje sve žive. Kad je najavljen fajront, Vest je uhvatio Gora i upitao ga da li mu je opet potreban prevoz. Jeste, rekao je Gor, pa je Vest izašao na parking da ga sačeka. Nekoliko minuta je prošlo, a onda se Gor pojavio, u žurbi, i ušao u kola.

Zaključili su da su gladni, pa se Vest odvezao do kafea *Vafler* u centru grada, gde su naručili nešto da prezalogaje. Platilo je Vest, kao što je i u *Faru* platilo sve što su popili. Veče je bio započeo u klubu kod *Harolda*, gde je otišao da nađe neke poslovne partnere. Umesto na njih, naleteo je na Gora, koji je tamo povremeno radio kao šanker i disk-džokej. Jedva da su se poznavali njih dvojica, ali kad ga je Gor zamolio za vožnju do *Fara*, Vest nije mogao da odbije.

Vest je bio srećno oženjen otac dve mlade kćerke, i nije imao običaj da sedi po kafanama do u sitne sate. Želeo je i sada kući, ali se zaglavio s Gorom, koji je iz časa u čas bivao sve zahtevniji. Kad su izašli iz kafea, Vest je upitao saputnika kuda želi da ga odveze. Do majčine kuće, rekao je Gor, u Hrastovu ulicu, svega nekoliko blokova na sever. Vest je dobro poznavao grad i krenuo je u tom pravcu, ali se Gor najednom predomislio, pre nego što su stigli do Hrastove ulice. Pošto se nekoliko sati vozao naokolo s Vestom, Gor je sada hteo da nastavi peške. Bilo je hladno, i temperatura je i dalje padala, duvao je hladan vetar. Bližila se zima.

Stali su nedaleko od baptističke crkve u Aveniji hrastova, nedaleko od mesta gde je Gor rekao da mu stanuje majka. Iskočio je iz kola, zahvalio Vestu na svemu, i zaputio se pešice ka zapadu.

Baptistička crkva u Aveniji hrastova nalazila se nekih kilometar i po od stana u kojem je živela Debi Karter.

A Gorova majka je živela na drugom kraju grada, ni blizu te crkve.

Đina Vijeta, koja je u svom stanu sedela s nekoliko prijatelja, primila je oko pola tri ujutro dva neobična telefonska poziva, i to oba od Debi Karter. U prvom razgovoru Debi je zamolila Đinu da dođe po nju jer je u njenom stanu neko, neki gost, čije joj prisustvo ne godi. Đina ju je upitala ko je to, ko je taj što sedi kod nje? Razgovor su prekinuli neki prigušeni glasovi, gušanje oko telefona. Đina je bila s razlogom zabrinuta i pomislila kako je ova Debina molba zaista čudna. Debi je imala svoja kola, oldsmobil iz 1975, i svakako je bila u stanju svuda sama da se odveze. Dok je Đina u žurbi napuštala svoj stan, telefon je ponovo zazvonio. Bila je to Debi, koja je ovoga puta rekla da se predomisli, da je kod nje sve u redu, da nema razloga da Đina dolazi. Đina ju je opet pitala ko je to kod nje u stanu, ali je Debi promenila temu i nije htela da kaže njegovo ime. Zamolila je Đinu da je nazove ujutro, da je probudi kako ne bi zakasnila na posao. Bio je to čudan zahtev, kakav Debi nikada ranije nije imala.

Đina se, uprkos svemu, zaputila ka Debi, ali se usput predomislila. U stanu su joj bili gosti. Bilo je veoma kasno. Debi Karter će i sama umeti da se stara o sebi, a sem toga, ako joj je u sobi neki tip, Đina ne želi da im upada. Đina je legla u krevet i, nekoliko sati kasnije, zaboravila da pozove Debi.

Oko jedanaest sati pre podne osmog decembra, Dona Džonson navratila je do Debi. Njih dve bile su bliske u srednjoj školi pre nego što se Dona preselila u Šoni, na sat vožnje od Ade. Toga dana došla je u grad da vidi roditelje i nađe se s nekim prijateljima. Dok se uspinjala uz uzano stepenište ka Debinom stanu iznad garaže, usporila je shvativši da gazi po srči. Prozorčić na vratima bio je razbijen. Iz ko zna kog razloga, prvo joj je palo na pamet da je Debi neko iznutra zaključao vrata, pa da je morala

da razbije prozorče da bi ušla. Dona je pokucala na vrata. Niko se nije odazivao. A onda je čula muziku s radija u stanu. Kad je okrenula kvaku, shvatila je da vrata nisu ni bila zaključana. Kako je kročila u stan, znala je da nešto nije u redu.

Mala dnevna soba bila je u neredu – jastuci s kauča po patosu, odeća razbacana na sve strane. Po zidu, zdesna, neko je crvenkastom tečnošću nažvrljao reči: „Džim Smit će 'umre sledeći.“

Dona je povikala, dozivajući Debi; odgovora nije bilo. Bila je Dona već jednom u ovom stanu, pa je brzo otišla do spavaće sobe, i dalje dozivajući prijateljicu. Krevet je bio pomeren, naprasno izmešten, a sva posteljina strgnuta s njega. Ugledala je nečije stopalo, a onda je, na patosu, s one strane kreveta, ugledala Debi – ležala je licem ka patosu, gola, okrvavljena, a nešto joj je bilo ispisano po leđima.

Dona se sledila od užasa, nije mogla da se pomeri, već je bukljala u prijateljicu i čekala da ova počne da diše. Možda sve ovo samo sanjam, pomislila je.

Izašla je iz sobe i ušla u kuhinju, gde je, na belom stočiću, ubica za sobom ostavio još ispisanih reči. Možda je još tu, najednom pomisli Dona, pa istrča iz stana zaputivši se ka svojim kolima. Brzo se odvezla do bakalnice gde je našla telefon i nazvala Debinu majku.

Pegi Stilvel ju je saslušala, ali nije poverovala u ono što je čula. Njena kćerka leži na patosu gola, sva u krvi, i ne pomera se. Zatražila je od Done da sve to ponovi, a onda otrčala do kola. Istrošio joj se akumulator. Pretrnula od straha, utrčala je u kuću i pozvala Čarlija Kartera, Debinog oca, svog bivšeg muža. Razveli su se bili nekoliko godina pre toga, i ne baš prijateljski, pa su u poslednje vreme retko razgovarali.

Niko se nije javljao kod Čarlija Kartera. Jedna Pegina prijateljica, Kerol Edwards, stanovala je preko puta Debi. Pegi je sad pozvala nju, rekla joj da se nešto užasno dogodilo i zamolila je da otrči tamo i vidi šta je s njenom kćerkom. A onda je čekala i čekala. Naposletku je ponovo nazvala Čarlija, i on je podigao slušalicu.

Kerol Edwards je otrčala do stana, primetila srču na stepeništu i otvorena ulazna vrata. Ušla je unutra i – ugledala telo.

Čarli Karter, razbacani građevinar, povremeno je radio i kao izbacivač u *Faru*. Skočio je u svoj pikap i odjurio do kćerkinog stana, dok su mu se usput po glavi motale sve one najužasnije misli kakve se jednom ocu po glavi mogu motati. Prizor je bio gori nego što je mogao da zamisli.

Kad je ugledao njeno telo, dvaput ju je pozvao po imenu. Kleknuo je pored nje, nežno pridigao njeno rame da joj vidi lice. Krvava krpa bila joj je nabijena u usta. Siguran je bio da mu je kćerka mrtva, ali je ipak pričekao malo, nadajući se nekakvom znaku života. Kad znaka nije bilo, lagano se osovio na noge i pogledao oko sebe. Krevet je bio pomeren, odgurnut od zida, posteljine nije bilo, soba je bila u haosu. Borila se, očigledno. Otišao je do dnevne sobe i ugledao reči ispisane po zidu, a onda ušao u kuhinju. Sada je to bilo mesto zločina. Čarli je gurnuo ruke u džepove i otišao.

Dona Džonson i Kerol Edwards nalazile su na odmorištu ispred ulaznih vrata, plakale su i čekale. Čule su kako se Čarli opršta od svoje kćerke, kako joj govori koliko mu je žao zbog onoga što ju je zadesilo. Kada je, posrćući, izašao iz stana, i on je bio u suzama.

– Da pozovem hitnu pomoć? – upita Dona.

– Ne – reče on. – Nema tu vajde od hitne pomoći. Pozovi policiju.

Prva je stigla hitna pomoć, dvojica bolničara. Na brzinu su se popeli uz stepenice, ušli u stan, i u roku od nekoliko sekundi jedan od njih istrčao je napolje i isprovraćao se.

Kada je u stan stigao detektiv Denis Smit, pred zgradom je sve vrvelo od policajaca, bolničara i prolaznika, a zatekla su se tu čak i dvojica iz lokalnog tužilaštva. Uvidevši da je ovde možda reč o ubistvu, obezbedio je čitav rejon i udaljio komšije.

Kao kapetan sa sedamnaestogodišnjim iskustvom u adanskoj policiji, Smit je znao šta mu valja činiti. Isterao je iz stana sve, i unutra su ostali samo on i još jedan detektiv, a onda poslao ostale policajce da pročešljaju komšiluk i pokucaju na svaka vrata ne bi

li našli svedoke. Smit se pušio od besa i borio sa osećanjima. Dobro je poznavao Debi; njegova kćerka i Debina najmlađa sestra su se družile. Poznavao je i Čarlija Kartera i Pegi Stilvel, i nije mogao da poveruje da njihovo dete leži mrtvo na podu svoje spavaće sobe. Kad je uspostavljen pun nadzor nad mestom zločina, počeo je da pretražuje stan.

Staklo u haustoru bilo je od razbijenog prozorskog okanca na ulaznim vratima, a bilo ga je i u stanu. U dnevnoj sobi sleva je stajala sofa, a jastučići su bili razbacani svuda po sobi. Na ulazu u sobu našao je flanelsku spavaćicu sa koje još nije bila skinuta etiketa. Proučio je poruku ispisanu na suprotnom zidu, odmah videvši da je ispisan lakom za nokte: „Džim Smit će 'umre sledeći.“

Poznavao je Džima Smita.

U kuhinji, na četvrtastom belom stočiću, naišao je na još jednu poruku, po svemu sudeći ispisanu kečapom: „Nemo' da vi padne na pamet da nas tražite.“ Na podu kraj stolu ugledao je farmerke i par čizama. Malo kasnije saznaće da ih je Debi nosila prethodne večeri u *Faru*.

Otišao je do spavaće sobe, gde su vrata bila delimično blokirana krevetom. Prozori su bili otvoreni, zavese sklonjene, a u prostoriji je bilo veoma hladno. Pogibiji je prethodila silna borba; patos je bio prekriven komadima odeće, čaršavima, ćebadima, plišanim životinjama. Činilo se da ništa nije na svom mestu. Kad je detektiv Smit kleknuo kraj Debinog tela, primetio je i treću poruku koju je ubica ostavio za sobom. Kečapom koji se, očito, u međuvremenu osušio, po leđima su joj bile ispisanе reči: „Djuk Grem“.

Poznavao je Djuka Grejema.

Ispod njenog tela našao je električni kabl i kaiš u zapadnjačkom stilu, s velikom srebrnom šnalom. U sredini je bilo urezano ime „Debi“.

Dok je pozornik Majk Kisveter, takođe iz adanske policije, pravio snimke na mestu zločina, Smit je počeo da prikuplja dokaze. Pronašao je dlake na telu, na podu, krevetu, plišanim životinjama. Pažljivo je uzimao svaku vlas i odlagao je na presavijeni list hartije, takozvani fišek, pa zabeležio gde ju je našao.

Pažljivo je uzimao, obeležavao i pakovao u kese čaršave, ja-stučnice, čebad, onaj električni kabl i kaiš, pocepane gačice koje je pronašao na podu kupatila, nešto od devojčinih plišanih živo-tinja, pakla marlboro cigareta, praznu limenku *sevnapa*, plastičnu bocu od šampona, opuške, upotrebljenu čašu iz kuhinje, telefon, kao i nešto kose koju je pronašao ispod leša. Umotana u čaršav, pokraj Debi, nalazila se boca *del monte* kečapa. I ona je brižljivo spakovana u kesu pre nego što će biti prosleđena na analizu u dr-žavnu kriminalističku laboratoriju. Nedostajao je zapušač boce, koji će kasnije pronaći veštak za sudsku medicinu.

Kad je prikupio dokaze, detektiv Smit počeo je da uzima oti-ske prstiju, što je činio mnogo puta na raznim mestima gde su se odigrali zločini. Zaprašio je oba prilaza vratima stana, prozorske ramove, sve drvene površine u spavaćoj sobi, kuhinjski sto, krup-nije komade slomljenog stakla, telefon, prefarbane ispuste oko vrata i prozora, čak i Debin automobil, parkiran ispred zgrade.

Gari Rodžers, agent u Državnom istražnom birou Oklahome (DIBO),* živeo je u Adi. Kad je stigao u stan, negde oko 12.30, dobio je osnovne informacije od Denisa Smita. Njih dvojica su drugovali i zajedno radili na rešavanju mnogih slučajeva.

Rodžers je u spavaćoj sobi primetio nešto nalik na malu kr-vavu fleku pri dnu južnog zida, odmah iznad podne lajsne, blizu utičnice. Kasnije, kada je leš uklonjen, zamolio je pozornika Rika Karsona da odreže komad gipsanog zida, prečnika desetak centi-metara, i sačuva taj krvavi otisak.

I Denis Smit i Gari Rodžers imali su utisak da to nije delo samo jednog ubice. Haos koji je ostao na mestu zločina, odsustvo tragova koji bi ukazivali na to da su Debi bile vezane noge i ruke, teške povrede koje je zadobila u predelu glave, krpa gurnuta du-boko u njena usta, modrice po slabinama i rukama, te činjenica da su prilikom napada upotrebljeni i kabl i kaiš – bilo je to, jedno-stavno, previše nasilja za samo jednog ubicu. Debi nije bila sitna – 175 centimetara visoka, 60 kilograma teška. A i drčna je bila, i svakako se hrabro borila za goli život.

---

* U originalu: *Oklahoma State Bureau of Investigation*, skraćeno OSBI. (Prim. prev.)